

Predicatieve adjectieven

**Waarom kunnen predicatieve adjectieven niet voorkomen op de
attributieve positie?**

Suzette Obbink

3360512

Finale versie, 11 september 2011

Begeleider: Joost Zwarts

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Observaties	5
1.1 <i>Subgroepen op basis van syntaxis</i>	6
1.2 <i>Subgroepen op basis van semantiek</i>	6
1.3 <i>Predicatief adjectief of niet?</i>	10
2. Wat zijn de kenmerken van adjectieven en voldoen predicatieve adjectieven hieraan?	13
2.1 <i>Syntactische posities van het adjectief</i>	14
2.2 <i>Semantische onderscheidingen</i>	15
2.3 <i>Inflectie</i>	16
3. Alternatieve woordklassen	19
3.1 <i>Bijwoorden</i>	19
3.2 <i>Nomina</i>	21
4. Verklaringen	23
4.1 <i>Geen inflectie</i>	23
4.2 <i>Temporeel versus karakteriserend</i>	24
4.3 <i>Overstap naar attributieve positie</i>	27
4.4 <i>Verklaring per subset</i>	27
Conclusie	32
Discussie	34
Bronvermelding	35
Appendix A	36

Inleiding

In het Nederlands behoren adjectieven tot een aparte woordgroep. Heel globaal gezegd vallen onder deze groep de woorden die een nomen – een zelfstandig naamwoord – karakteriseren. Een adjectief kan in een zin op twee verschillende plekken voorkomen:

1. Op attributieve positie; het adjectief staat in de NP. In het Nederlands staat deze dan tussen het lidwoord en het nomen in.
 - 1) De *groene* deur
 - 2) De *vieze* stoel
 - 3) De *naakte* man
2. Op predicatieve positie; het adjectief staat buiten de NP. Het is een predicaat van de NP en staat elders in de zin. (De NP is onderstreept. Het cursief gedrukte adjectief is hier een predicaat van.)
 - 4) De deur is *groen*.
 - 5) Marie vindt de stoel *vies*.
 - 6) De man eet *naakt* zijn pap.

Niet alle adjectieven kunnen op beide posities voorkomen. Zo zijn er adjectieven die alleen op attributieve positie voor kunnen komen.

- 7) De voormalige president
- 7') *De president is voormalig.
- 8) Het medische dossier
- 8') *Het dossier is medisch.

Ook zijn er adjectieven die alleen op de predicatieve positie kunnen voorkomen en niet op attributieve positie.

- 9) De man is doodop.
- 9') *De doodoppe man
- 10) De jongen is platzak.
- 10') *De platzakke jongen

Over de laatste groep adjectieven gaat deze scriptie. De hoofdvraag van deze scriptie is waarom dit soort adjectieven – in deze scriptie predicatieve adjectieven genoemd– niet voor kan komen op attributieve positie. In appendix A staat de lijst predicatieve bijvoeglijke naamwoorden die gebruikt zijn voor dit onderzoek. Het uitgangspunt van deze lijst is Broekhuis (1999). Deze lijst is aangevuld met zelf gevonden predicatieve bijvoeglijke naamwoorden.

Voor er een antwoord gegeven kan worden op de hoofdvraag is het eerst van belang opvallende eigenschappen van predicatieve adjectieven te beschrijven. Dit gebeurt in hoofdstuk twee waar aan de hand van de predicatieve adjectieven in appendix A de opvallende observaties worden beschreven.

In het derde hoofdstuk worden de algemene kenmerken van adjectieven besproken en wordt besproken in hoeverre predicatieve adjectieven deze kenmerken ook tonen. Om uit te sluiten dat predicatieve adjectieven bij een andere woordklasse behoren – wat de hoofdvraag direct zou beantwoorden, gezien op attributieve positie alleen adjectieven voor kunnen komen – worden in hoofdstuk vier de kenmerken van de andere woordklassen besproken waaronder de adjectieven zouden kunnen vallen en wordt er betoogd waarom predicatieve adjectieven niet tot die woordklasse behoren.

Uiteindelijk worden er in hoofdstuk vijf meerdere verklaringen uiteengezet waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen. Een combinatie van deze verklaringen verklaart waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen.

1. Observaties

Er is een aantal dingen dat opvalt aan de set predicatieve adjectieven en hoe zij zich gedragen. Zo bestaat de set uit een klein aantal adjectieven – ook de set adjectieven die alleen attributief kunnen voorkomen is groter. Ondanks dat de set klein is, kunnen er binnen de set predicatieve adjectieven subsets worden onderscheiden. Dit kan op basis van syntaxis en op basis van semantiek. De lijst in de appendix is geordend op syntactische basis. Beide onderscheidingen worden in dit hoofdstuk besproken. Wat verder opvalt aan de bepaling of een adjectief predicatief is of niet is dat semantiek hierbij soms wel een rol speelt en soms niet en dat er vaak veel getwijfeld wordt of een adjectief predicatief is of niet. Bij adjectieven die alleen attributief voor kunnen komen, is deze twijfel er nauwelijks – mensen stemmen meteen in dat zo'n adjectief op predicatieve positie niet kan.

1.1. Subgroepen op basis van syntaxis

Als je de syntaxis als basis neemt, zijn er drie verschillende subsets te onderscheiden. Een eerste subset bestaat uit predicatieve adjectieven die alleen voorkomen in combinatie met een vast complement. Dit kan een NP-complement (nomen) zijn of PP-complement (voorzetsel) – zie (11) en (12), waarbij het adjectief cursief staat en het vaste complement onderstreept is.

11) *iets* zat zijn

11') Ik ben het gezeur *zat*.

12) *stapel* op

12') Jan is *stapel op* zijn nieuwe auto.

Een tweede subset wordt gevormd door adjectieven die voorkomen met een vast werkwoord – als in (13). Er is een klein, doch belangrijk verschil tussen deze syntactische constructie en die van een adjectief met een vast NP- of PP-complement. Bij de constructie met het vaste werkwoord is het werkwoord het complement van de AP. De AP wordt alleen gevuld wordt door het adjectief en vormt samen met het werkwoord een VP. Bij de constructie met een vast NP- of PP-complement wordt de AP naast het adjectief ook gevuld wordt door het desbetreffende complement. Het vaste NP- dan wel PP-complement staat dus dieper in de boom dan het vaste werkwoord van een adjectief.

13) *versteld* staan

13') Jan stond versted van het mooie optreden.

De laatste subset – de grootste subset – bestaat uit predicatieve adjectieven die 'geïsoleerd' voorkomen, dus zonder een ander complement, zoals de meeste adjectieven.

14) De man is alleen

14') *De allene man

15) De jongen is teut.

15') *De teute jongen

Binnen deze subset kan een groep adjectieven onderscheiden worden die morfologisch gezien bijzonder zijn opgebouwd. Deze adjectieven worden gevormd door achter een 'normaal' adjectief – een adjectief dat zowel attributief als predicatief gebruikt kan worden – het suffix *-jes* te plaatsen.

16) net-*jes*

16') Het meisje is erg netjes.

16'') *Het netjese meisje

17) mager-*tjes*

17') Het kind was erg magertjes.

17'') *Het magertjese kind

1.2. Subgroepen op basis van semantiek

Als de set onderverdeeld wordt in subsets op basis van semantiek, zijn er drie subsets te benoemen:

1. scalaire adjectieven
2. absolute adjectieven
3. graduele adjectieven

De verschillende subsets vallen samen onder een grotere, semantische klasse: de set-denoting adjectieven. Set-denoting adjectieven zijn adjectieven die een eigenschap aan een zelfstandig naamwoord toekennen. Ze kunnen voorkomen in de constructie 'N is A' of 'N heeft de eigenschap A' (zie (18)). Ter vergelijking wordt in (19) wordt een voorbeeld uit Broekhuis (1999) gegeven van een adjectief die niet set-denoting is. In plaats van dat dit adjectief een eigenschap toekent aan de NP, drukt deze een relatie uit tussen de NP en in dit geval de inhoud van het boek.

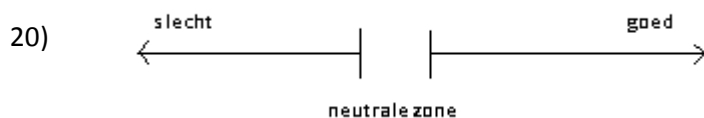
- 18) De lange man.
- 18') De man is lang.
- 18'') De man heeft de eigenschap dat hij lang is.
- 19) Het morfologische handboek
- 19') *Het handboek is morfologisch.
- 19'') *Het handboek heeft de eigenschap dat deze morfologisch is.

Naast de verschillende subsets kan er ook nog een onderscheid gemaakt worden tussen stage-level adjectieven en individual-level adjectieven. Hier vallen zowel scalaire en graduele adjectieven als absolute adjectieven onder. Dit onderscheid en de drie subsets worden in deze paragraaf gesproken.

1.2.1. Scalaire adjectieven

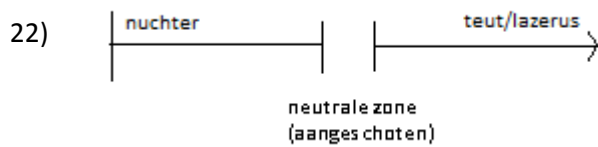
De meeste set-denoting adjectieven zijn scalair. Typerend voor scalaire adjectieven is dat ze voor kunnen komen met de bijwoorden *zeer* of *vrij*. Deze versterken of verzwakken de grondwaarde van een adjectief (Broekhuis 1999). Dat deze bijwoorden gebruikt kunnen worden, geeft aan dat de adjectieven op een schaal uitgedrukt kunnen worden. Aan de uiteindes van deze schaal staan elkaars antoniemen en daar tussenin ligt een neutrale zone.

De uiteindes van de schaal kunnen beide open zijn, zoals bij *goed-slecht*: het kan altijd beter of slechter. Ook kan de ene kant open en de andere kant gesloten zijn, zoals bij *klein-groot*, waarbij het uiteinde bij *klein* dicht zit: als het nog kleiner is, bestaat het niet meer.

Hoe een schaal geschaald is, is onder andere contextafhankelijk. Als er bijvoorbeeld over een muis gepraat wordt, zal tien centimeter in schaal (21) aan de rechterkant bij *groot* zitten, terwijl als er over een olifant gepraat wordt, tien centimeter helemaal aan de linkerkant zal vallen bij *zeer klein*. De schaling kan ook afhangen van de mening van de spreker, bijvoorbeeld *lelijk-mooi*. Voorbeelden van

predicatieve, scalaire adjectieven zijn *teut* en *lazerus*. De schaal van deze adjectieven is te zien in (22).

1.2.2. Absolute adjectieven

Absolute adjectieven drukken een absolute eigenschap uit. Vaak representeren absolute adjectieven de uiteindes van een schaal: het kan niet meer of minder. Ze hebben dan ook geen comparatief of superlatief (Broekhuis 1999).

23) De jongen is dood.

23') dood – *doder – *doodst

Veel predicatieve adjectieven zijn absoluut. In (24) staat een aantal voorbeelden.

24a) Live – *liver – *liverst

24b) present – *presenter – *presentst

1.2.3. Graduele adjectieven

Graduele adjectieven lijken in veel opzichten op scalaire adjectieven: ze kunnen voorkomen met de versterkers *vrijwel* en *zeer* en ze hebben een comparatief en superlatief. Daarbij kunnen ook deze adjectieven uitgedrukt worden op een schaal. Het verschil tussen de schalen van scalaire en graduele adjectieven is dat bij graduele adjectieven beide uiteindes van de schaal gesloten zijn. Bij scalaire adjectieven is minimaal één uiteinde open. Dit verklaart waarom graduele adjectieven in combinatie met het bijwoord *helemaal* een absoluut adjectief worden en dat scalaire adjectieven in dat geval ongrammaticaal worden (Broekhuis 1999). In (26) en (28) worden voorbeelden gegeven van graduele adjectieven en in (25) en (27) worden voorbeelden gegeven van scalaire adjectieven.

25) vrij groot

25') *helemaal groot

26) vrij vierkant

26') helemaal vierkant

27) vrij onwel

- 27') *helemaal onwel
- 28) vrij blut
- 28') helemaal blut

1.2.4. Stage level en individual level adjectieven

Stage-level adjectieven en individual-level adjectieven maken net als de andere drie subsets ook een semantisch onderscheid tussen adjectieven, maar baseren deze op de tijdelijkheid van de eigenschap in plaats van de mogelijkheid tot schalen of niet. Zowel scalaire, als absolute, als graduele adjectieven kunnen stage-level of individual level adjectieven zijn en andersom. Daarom vormen stage- en individual-level adjectieven niet de vierde en vijfde subset, maar zijn het twee aparte subsets.

Bij stage-level en individual-level adjectieven wordt de onderscheiding dus gebaseerd op de tijdelijkheid van een eigenschap. Zo beschrijven stage-level adjectieven een eigenschap die meer tijdelijk is en beschrijven individual-level adjectieven een meer permanente eigenschap (Broekhuis 1999).

Kenmerkend voor een stage-level adjectief is dat deze gebruikt kan worden in een constructie met het koppelwerkwoord *worden* of in een combinatie met een bijwoord van tijdsbepaling, zoals *vandaag*. Individual-level adjectieven kunnen in zulke constructies niet voorkomen. In (29) worden voorbeelden gegeven van stage-level en individual-level adjectieven die zowel attributief als predicatief voor kunnen komen en in (30) worden voorbeelden gegeven van predicatieve adjectieven die stage-level en individual level adjectieven zijn.

- 29) Marie is vandaag boos/*lelijk geworden.
- 30) Jan is vandaag onwel/*ad rem geworden.

In tabel 1 staat de semantische onderverdeling van predicatieve adjectieven schematisch weergegeven. De voorbeelden in de tabel zijn allen predicatieve adjectieven en heb ik gebaseerd op mijn mening na het doen van testen, zoals ook gedaan in (23)-(30). Hier is dus discussie over mogelijk.

	Scalaire	Absoluut	Gradueel
Stage-level	Schaakmat	Klaar	Teut
Individual-level	Live	Total loss	Ad rem

Tabel 1. De semantisch onderverdeling predicatieve adjectieven

1.3. Predicatief adjectief of niet?

Bij de bepaling of een adjectief predicatief is of niet vallen heel wat opmerkelijke dingen op te merken. Zo bestaan er vaak twijfels of een predicatief adjectief niet attributief voor kan komen en speelt de semantiek een bijzondere rol bij de bepaling.

1.3.1. *Twijfel*

Er zijn vaak veel twijfels tussen de sprekers of een adjectief predicatief is of niet. Opvallend is dat deze twijfel niet bestaat bij adjectieven die alleen attributief voor kunnen komen – men is het er vaak meteen over eens dat die adjectieven niet predicatief voor kunnen komen. (31) en (32) illustreren voorbeelden van predicatieve adjectieven waar vaak getwijfeld wordt of ze niet attributief voor kunnen komen.

31) De man is blut.

31') %De blutte man

32) Het meisje is overstuur.

32') %Het oversture meisje

Niet over alle predicatieve adjectieven wordt getwijfeld. Over het algemeen is men het er wel over eens dat de subgroep van predicatieve adjectieven die een vast complement hebben, de subgroep van adjectieven met een vast werkwoord en de subgroep met adjectieven van de vorm A+ *-jes* alleen predicatief kunnen voorkomen. De twijfel bestaat dus vooral bij de predicatieve adjectieven die geïsoleerd voorkomen.

Deze twijfel bestaat niet alleen tussen sprekers; het is ook te zien in woordenboeken. De online versie van Van Dale bevat twee soorten woordenboek – professioneel en de Dikke Van Dale – die bij hetzelfde woord andere woordinformatie geeft. Een voorbeeld hiervan is *teut*. De Dikke Van Dale geeft alleen aan dat het een bijvoeglijk naamwoord is en de *professioneel*-versie geeft aan dat het een predicatief bijvoeglijk naamwoord is. Dit zou een kwestie van onvolledigheid kunnen zijn, maar wat dan wel opmerkelijk is, is dat bij andere predicatieve adjectieven wel in de Dikke Van Dale aangegeven wordt dat ze predicatief zijn, zoals *blut*.

1.3.2. *Semantiek*

Zoals eerder gezegd speelt semantiek een bijzondere rol bij de bepaling of een adjectief predicatief is of niet. Soms hangt het namelijk van de betekenis af of het adjectief alleen predicatief gebruikt kan worden of niet en soms speelt betekenis helemaal geen rol. *Klaar* is een voorbeeld van een adjectief waar het van de betekenis afhangt of deze predicatief is of niet. Als het gebruikt wordt met de

betekenis *afgerond*, zoals in (33), is het een predicatief adjectief. Als het gebruikt wordt met de betekenis *helder* als in (34) is *klaar* attributief. Een ander voorbeeld is *wakker*. Met de betekenis *niet-slapend* is *wakker* predicatief – zie (35). Als *wakker* attributief gebruikt wordt, kan deze niet meer de betekenis *niet-slapend* dragen, maar betekent het *levendig* of *flink* – als in (36). (36') is dus ongrammaticaal als je wilt uitdrukken dat de jongen een levendige of flinke persoon is.

- 33) Het werk is klaar.
- 33') *Het klare werk
- 34) De klare hemel
- 34') *De hemel is klaar.
- 35) De vrouw werd wakker.
- 35') *De wakkere mevrouw
- 36) Een wakkere jongen
- 36') *De jongen is wakker.

Er zijn ook gevallen waarbij het niet van de semantiek afhangt of een adjectief predicatief is of niet. Zo kunnen sommige synoniemen van een predicatief adjectief soms wel voorkomen op attributieve positie, zie (37) en (38).

- 37a) De man is teut
- 37a') *De teute man
- 37b) De man is dronken.
- 37b') De dronken man
- 38a) De vaas is stuk.
- 38a') *De stukke vaas
- 38b) De vaas is kapot.
- 38b') De kapotte vaas

Teut en *dronken* zijn synoniem aan elkaar, maar *teut* kan alleen predicatief voorkomen en *dronken* kan zowel attributief en predicatief voorkomen. Hetzelfde geldt voor de synoniemen *stuk* en *kapot*. Hierbij speelt de betekenis dus geen rol.

Ook als je predicatieve adjectieven uit het Nederlands vergelijkt met andere talen valt op te merken dat de feature dat het adjectief alleen predicatief voor kan komen, niet altijd wordt meegenomen in

de vertaling. Zo is het Engelse *aghast* in (39) een predicatief adjectief. In het Nederlands betekent dit *ontzet* en is het een adjectief dat op beide posities terecht kan.

39) The police man was aghast when he saw the murderer.

De politieman was ontzet toen hij de moordenaar zag.

39') *the aghast police man

De ontzette politieman

De set predicatieve adjectieven is dus een bijzondere set van adjectieven met opvallende kenmerken. Zo zijn het allemaal set-denoting adjectieven en zijn er binnen de subset kleinere subsets te onderscheiden op basis van syntaxis en semantiek. Daarnaast is het opmerkelijk dat bij de bepaling of een adjectief predicatief is of niet veel twijfel bestaat onder de taalgebruikers en dat deze bepaling in het ene geval wel van de semantiek afhangt en in het andere geval niet.

In het volgende hoofdstuk worden de algemene kenmerken van adjectieven vergeleken met de kenmerken van predicatieve adjectieven om te kijken of de categorisering van predicatieve adjectieven onder de woordklasse adjectieven wel gegrond is.

2. Wat zijn de kenmerken van adjectieven en voldoen predicatieve adjectieven hieraan?

Een mogelijke verklaring voor het feit dat predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen, is dat de predicatieve adjectieven helemaal geen adjectieven zijn, maar onder een andere woordklasse – bijvoorbeeld bijwoorden of nomina – vallen. Gezien op de attributieve positie alleen adjectieven voor kunnen komen, is de hoofdvraag van deze scriptie beantwoord als aangetoond kan worden dat predicatieve adjectieven onder een andere woordklasse vallen.

Voordat er in twijfel getrokken worden dat predicatieve adjectieven geen adjectieven zijn, moet eerst aangetoond worden dat ze typerende kenmerken voor adjectieven niet dragen en mogelijk zelfs kenmerken dragen die ‘normale’ adjectieven niet dragen. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat de algemene, typerende kenmerken voor adjectieven zijn en in hoeverre de predicatieve adjectieven deze kenmerken dragen. Hieruit zal blijken of het gegronnd is om te twijfelen aan predicatieve adjectieven als adjectieven.

Het meest algemene kenmerk van adjectieven is dat ze een NP prediceren.¹ Deze eigenschap hebben predicatieve adjectieven ook. In (40)-(42) staat het predicatief adjectief cursief gedrukt en dat wat ze prediceren onderstreept. Zoals te zien is, zijn alle onderstreepte frases NP's.

40) Ik ben het *beu*.

41) Karel was *doodop*.

42) Jan sloeg de kwajongen *knock-out*.

Naast dit algemene kenmerk zijn er ook typerende syntactische en semantische kenmerken van adjectieven op te sommen. Bovendien heeft een adjectief als kenmerk dat het bepaalde inflectie kan dragen. In de volgende secties worden deze eigenschappen besproken.

¹ In sectie 3.1 wordt dit nader verklaard.

2.1. Syntactische posities van het adjectief

Broekhuis (1999) onderscheidt vier verschillende, syntactische posities waarin een adjectief kan voorkomen:

1. Attributieve positie	Het <i>diepe</i> meer
2. Predicatieve positie	Het meer is <i>diep</i> .
3. Partitieve genitieve positie	Iets <i>dieps</i>
4. Bijwoordelijk	<i>Diep</i> bedroefd

Niet geheel verrassend kunnen predicatieve adjectieven van deze vier posities alleen voorkomen op de predicatieve positie. Op deze positie kan een adjectief op drie verschillende manieren gebruikt worden: als complementive, als supplementive en als appositive.

2.1.1. Complementive

Wanneer een adjectief gebruikt wordt als complementive, vormt deze samen met het werkwoord een constituent. Een belangrijk kenmerk is dat het adjectief in deze constructie niet weggelaten kan worden uit de zin – de zin wordt dan ongrammaticaal. Er zijn drie verschillende constructies mogelijk waarin een adjectief als complementive gebruikt kan worden:

1. Een constructie met een koppelwerkwoord – de meest voorkomende constructie.
2. Een constructie waarbij het adjectief het gevolg aanduidt – resultatieve constructie
3. De *vinden*-constructie – het adjectief geeft een mening weer.

(43)-(45) zijn respectievelijk voorbeelden van deze constructies.

- 43) De jongen is *(doodop/kachel/slapjes).
- 44) Marie voert haar vriend *(kachel/*slapjes/*doodop).
- 45) Marie vindt hem *(slapjes/*kachel/*doodop).

In de voorbeelden zijn allemaal predicatieve adjectieven gebruikt. Wat opvalt, is dat op iedere positie predicatieve adjectieven voor kunnen komen, maar het hangt van de semantische eigenschappen van het adjectief af in welke constructie deze wel voor kan komen en in welke niet. Zo kunnen alle predicatieve adjectieven voorkomen in de eerste constructie – er zijn hier geen restricties. In de tweede constructie kunnen alleen stage-level adjectieven voorkomen, zoals *kachel*. In de derde

constructie kunnen alleen adjectieven voorkomen die de mening van het subject weergeven, zoals *slapjes*.

2.1.2. *Supplementives*

Supplementives voegen in tegenstelling tot complementives een eigen betekenis toe aan de zin. Ze kunnen weggelaten worden zonder dat de zin ongrammaticaal wordt. Wat wel overeenstemmend is met complementives, is dat het adjectief samen met het werkwoord een constituent vormt. In dit geval fungeert het supplementieve adjectief alleen als een bepaling van het werkwoord in plaats van als complement van het werkwoord (Broekhuis 1999).

46) Jan doet zijn T-shirt (*binnenstebuiten*) aan.

47) Lieke drinkt (*bekaf*) haar sportdrank op.

2.1.3. *Appositives*

Wanneer een adjectief als appositieve gebruikt wordt, fungeert het adjectief als een soort bijstelling. Het is een bijvoeglijke bepaling aan een nomen, het maakt deel uit van de NP en wordt vaak verbonden met een pauze. Het verschil tussen de supplementive en de appositive is dat het adjectief bij een appositive als het ware is ingelast in de zin. Bij een supplementive gebruikt adjectief is het een toevoeging (Broekhuis 1999).

48) Jan, *kachel*, liep over straat.

49) Het bedrijf, *bankroet*, moest zijn deuren sluiten.

De constructies waar een predicatief adjectief niet voor kan komen zijn de attributieve positie – de positie waar het adjectief in de NP staat – de partitieve genitieve positie – een constructie waarbij een onbepaald nomen, bijvoorbeeld *iets*, wordt gevolgd door een adjectief met een suffix *-s* – en de constructie waarbij het adjectief gebruikt wordt als bijwoord (Broekhuis 1999).

2.2. Semantische onderscheidingen

In hoofdstuk 1 is al besproken hoe de predicatieve adjectieven te verdelen zijn op basis van de semantiek. Er is geconstateerd dat alle predicatieve adjectieven set-denoting adjectieven zijn. Deze set categorie adjectieven is één van de vier subsets waaronder de totale set van adjectieven verdeeld kan worden (Broekhuis 1999):

1. Set-denoting adjectieven	Een <i>grote</i> auto
2. Adjectieven die een betrekking uitdrukken	Een <i>Amerikaanse</i> auto
3. Evaluatieve adjectieven	Een <i>verdomde</i> auto
4. Het residu	Een <i>zekere</i> auto

De reden dat alle predicatieve adjectieven onder de subset van set-denoting adjectieven valt, komt doordat dit de enige subset is waar adjectieven op de predicatieve positie voor kunnen komen. Op de andere posities kunnen de adjectieven alleen attributief voorkomen.² Deze subset is in hoofdstuk 1 al beschreven en wordt daarom niet herhaald. Hier wil alleen maar duidelijk gemaakt worden dat de set predicatieve adjectieven beperkt is in het aantal subsets waaronder deze kan vallen op basis van semantiek.

2.3. Inflectie

Een ander kenmerk van adjectieven is dat ze inflectie kunnen binden. Op attributieve positie zijn de adjectieven onderhevig aan een suffix *-e* of een leeg suffix *-∅* en op de partitieve genitieve positie zijn de adjectieven onderhevig aan een suffix *-s* (of een leeg suffix als het adjectief al eindigt op een *-s*).

- 50a) Het mooi-e meisje
- 50b) Een mooi-∅ meisje
- 50c) Iets mooi-s
- 51a) De bros-se koek
- 51b) Een bros-se koek
- 51c) Iets bros-∅

Niet alleen op deze posities is een adjectief aan inflectie onderhevig, ook bij de vergrotende trap of overtreffende trap krijgt een adjectief een suffix gebonden.

- 50') Mooi – mooi-er – mooi-st

Predicatieve adjectieven vertonen al deze inflectie niet. Dat ligt ten eerste aan het feit dat ze niet kunnen voorkomen op de attributieve en partitieve genitieve positie en ten tweede aan het feit dat

² Het adjectief hoeft niet per se een attributief adjectief te zijn om op die positie voor te komen. Gewone adjectieven kunnen hier dus ook voorkomen.

ze geen comparatief en superlatief hebben. Dit is opmerkelijk, gezien het kunnen vormen van trappen van vergelijking een kenmerk is van set-denoting adjectieven – wat alle predicatieve adjectieven zijn. Toch zijn de vergrotende trappen in (52) en (53) ongrammaticaal.

52) doodop – *doodopper – *doodopst

53) kits – *kitser – *kitst

Dit verschijnsel wordt over het algemeen ook aangegeven door woordenboeken – al beweren niet alle woordenboeken hetzelfde.³ Ook taalgebruikers verschillen van mening of een predicatief adjectief een comparatief heeft of niet. Er is weer dezelfde twijfel, die ook heerst bij de vraag of een predicatief adjectief echt niet attributief voor kan komen. Waar de één vindt dat de trap in (54) en (55) grammaticaal is, vindt de ander dit niet.

54) stoned – %stoneder – %stonedst

55) teut – %teuter – %teutst

Dat de predicatieve adjectieven geen vergrotende trap kunnen hebben, heeft in sommige gevallen een semantische reden. Zo heeft een adjectief dat absoluut is geen vergrotende trap – predicatief of niet.

56) dood – *doder – *doodst

57) present – *presenter – *presentst

58) knock-out – *knock-outer – *knock-outst

Gek wordt het alleen bij de gevallen die wel gradueel of scalair zijn en niet aan het einde van de schaal liggen, zoals bij (53)-(55). Vaak zijn dit de gevallen waar over twijfel heerst of ze wel of geen trappen van vergelijking hebben. Door deze gevallen is het aannemelijk te concluderen dat de adjectieven geen trappen van vergelijking hebben, omdat ze geen inflectie kunnen dragen – semantisch gezien zouden ze dit namelijk wel moeten kunnen.

Een belangrijk verschil waarin predicatieve adjectieven zich onderscheiden van ‘gewone’ adjectieven is dus het niet dragen van inflectie.

³ Hiervoor zijn de online versie van Dikke Van Dale en een papieren versie van een Koenen woordenboek met elkaar vergeleken.

Uit dit hoofdstuk blijkt dat predicatieve adjectieven op zowel syntactisch als semantisch gebied niet alle algemene kenmerken van adjectieven dragen. Toch kan niet worden uitgesloten dat predicatieve adjectieven geen adjectieven zijn, omdat het beperkte aantal gemeenschappelijke kenmerken niet alleen ligt aan beperkingen van predicatieve adjectieven, maar ook aan de strikte beperkingen die aan verschillende kenmerken ten grondslag liggen. Bijvoorbeeld de beperking van de drie semantische subgroepen – adjectieven die een betrekking uitdrukken, evaluatieve adjectieven en het residu – dat adjectieven die hieronder vallen niet predicatief voor kunnen komen.

Het enige kenmerk waar predicatieve adjectieven zich echt distantiëren van gewone adjectieven is het feit dat ze geen inflectie kunnen dragen. Dit komt ook weer deels, omdat ze niet voor kunnen komen in de posities waar inflectie vereist is, maar ligt ook aan de beperkingen van predicatieve adjectieven zelf – namelijk dat ze geen comparatief of superlatief kunnen vormen. Desalniettemin is dit argument nog niet sterk genoeg om uitsluitel te geven dat predicatieve adjectieven geen adjectieven zijn. Om dit volledig uit te kunnen sluiten moet er een woordklasse bestaan met meer overeenkomstige kenmerken dan de woordklasse van adjectieven. Hiernaar wordt gezocht in het volgende hoofdstuk waarin de kenmerken van andere woordklassen besproken en vergeleken worden met de kenmerken van predicatieve adjectieven.

3. Alternatieve woordklassen

In dit hoofdstuk wordt onderzocht of er een alternatieve woordklasse bestaat waar de predicatieve adjectieven beter onder kunnen vallen dan de klasse adjectieven. Als deze gevonden wordt, is het probleem waarom de set predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen opgelost: op attributieve positie kunnen alleen adjectieven voorkomen – eventueel met een bijwoord van graad – en deze set behoort dan niet tot die woordklasse dus kunnen ze daar ook niet voorkomen. Als er geen goed alternatief gevonden wordt, passen de predicatieve adjectieven het beste onder de woordklasse adjectieven. In dat geval moet er op zoek gegaan worden naar verklaringen waarom deze set adjectieven niet attributief voor kan komen.

Naast adjectieven bestaan er nog drie andere woordklassen: nomina, werkwoorden en bijwoorden. Hiervan is de woordklasse bestaande uit werkwoorden geen goed alternatief als woordklasse waaronder predicatieve adjectieven kunnen vallen. Na vervoeging kunnen deze namelijk als adjectief gebruikt kunnen worden op zowel de predicatieve als attributieve positie. Daarbij dragen werkwoorden in de meeste gevallen inflectie – iets wat predicatieve adjectieven nooit doen.

59a) De deur is geverfd

59b) De geverfde deur

Predicatieve adjectieven kunnen mogelijk wel tot de woordklassen nomina of bijwoorden behoren. Van deze woordklassen worden in dit hoofdstuk hun kenmerken beschreven en gekeken of in hoeverre deze overeenstemmend zijn met de kenmerken van predicatieve adjectieven.

3.1. Bijwoorden

De meest aannemelijke woordklasse waaronder predicatieve adjectieven kunnen vallen als ze geen adjectieven zijn, is de woordklasse van de bijwoorden. De grens tussen adjectief en bijwoord is niet altijd even duidelijk. Een eigenschap van adjectieven is dat ze zonder extra inflectie gebruikt kunnen worden als bijwoord. Zo is in (60) *zwaar* een adjectief en zegt het iets over het meisje en in (61) is *zwaar* een bijwoord en zegt het iets over hoe het meisje opgemaakt is.

- 60) Het meisje was *zwaar*.
- 61) Het meisje was *zwaar* opgemaakt.

In deze voorbeelden is nog redelijk duidelijk dat *zwaar* in een adjectief respectievelijk een bijwoord is, maar bij een zin met een zinsconstructie als in (62) en (63) is het twijfelachtig of *stilletjes* en *dronken* bijwoorden zijn of adjectieven. (64) is zelfs ambigu. *Gelukkig* kan een predicaat zijn van *Jan* – in dat geval is het een adjectief en is Jan in gelukkige gemoedstoestand –, maar het kan ook een modificatie zijn van *over de stoep lopen*. In dit geval is *gelukkig* een modificatie van de VP en is het een bijwoord.

- 62) Gert liep *stilletjes* over straat.
- 63) Kees liep *dronken* over straat.
- 64) Jan liep *gelukkig* op de stoep.

De klasse bijwoorden is één van de meest heterogene woordklassen in die zin dat er geen specifieke en duidelijke kenmerken te benoemen zijn. Eén kenmerk dat algemeen gehanteerd wordt, is de eigenschap dat bijwoorden op nomina en NP's na alle soorten woordklassen, woordgroepen en zinsdelen kunnen modifieren en deze zo kunnen specificeren (Haser and Kortmann 2006). Dit kenmerk is meteen een tegenargument voor de hypothese dat predicatieve adjectieven bijwoorden zijn – deze prediceren namelijk wel NP's. In (65), bijvoorbeeld, slaat *total loss* terug op *de auto* – een NP – en niet op het brengen van de auto naar de garage – een VP.

- 65) Jan bracht zijn auto *total loss* naar de garage.

Een ander argument waarom het niet aannemelijk is om predicatieve adjectieven als bijwoorden te zien heeft betrekking tot de eigenschap van een bijwoord een werkwoord te kunnen modifieren en de eigenschap van een adjectief primair en secundair te kunnen prediceren – zie (66)-(69).

- 66) Jan komt vaak \neq Jan is vaak
- 67) Jan komt *dronken* \Rightarrow Jan is *dronken*
- 68) Jan komt snel \neq Jan is snel
- 69) Jan komt teut \Rightarrow Jan is teut

In (66) en (68) wordt het werkwoord *komen* gebruikt in combinatie met een bijwoord en in (67) en (69) in combinatie met een adjectief. Wat opvalt, is dat wanneer in deze constructie een bijwoord gebruikt wordt, dit niet impliceert dat het subject – in dit geval *Jan* – deze eigenschap *vaak* respectievelijk *snel* heeft. De bijwoorden *vaak* en *snel* modifieren het werkwoord *komen*. Als in deze constructie adjectieven gebruikt worden, zoals in (67) en (69), zijn het predicaten van het subject. *Teut* en *dronken* zijn in (67) en (69) dus predicaten van *Jan*. Omdat er sprake is van predicatie impliceren deze zinnen wel dat *Jan dronken* respectievelijk *teut* is.

Teut is een predicatief adjectief en omdat in (69) de implicatie gemaakt kan worden dat *Jan teut* is, toont dit aan dat een predicatief adjectief geen bijwoord kan zijn. In dat geval zou deze implicatie niet gemaakt kunnen worden.

De eerste zin in (67) en (69) met het werkwoord *komen* zijn beide voorbeelden van secundaire predicatie: het predicaat kan weggelaten worden, zonder dat de zin ongrammaticaal wordt. De implicaties die eruit volgen zijn voorbeelden van primaire predicatie: het predicaat kan niet weggelaten worden. Predicatieve adjectieven en normale adjectieven hebben de eigenschap zowel primair als secundair te prediceren.

Al met al kan geconcludeerd worden dat predicatieve adjectieven dus niet tot de woordgroep van bijwoorden behoren. Adjectieven – en ook predicatieve adjectieven – zijn namelijk predicaten van NP's en bijwoorden modifieren alle andere woordgroepen. Dit is zo een belangrijk verschil dat uitgesloten kan worden dat de predicatieve adjectieven bij deze woordklasse horen.

3.2. Nomina

Ook nomina zijn uitgesloten om voor te komen op attributieve positie en daarom zouden predicatieve adjectieven dus onder deze woordgroep kunnen vallen. Een mogelijke hypothese is dat de predicatieve adjectieven oorspronkelijk nomina waren en dat deze indertijd gevormd zijn tot adjectieven. Toch gedragen ze zich nog als nomina in die zin dat ze niet op de attributieve positie voor kunnen komen.

Om deze hypothese te testen moet er gekeken worden naar de herkomst van de predicatieve adjectieven. Na het opzoeken van de herkomst van de predicatieve adjectieven uit appendix A in de online versie van het etymologisch woordenboek van het Nederlands blijkt dat de adjectieven een totaal verschillende herkomst hebben. Zo is *paf* een leenwoord uit het Hoogduits; *bekaf* is een geleed

woord uit *de bek afrijden*; *teut* komt van het werkwoord *teuten*; *beu* is ontstaan uit één of meer tussenwerpsel als *ba*. Kortom, de predicatieve adjectieven hebben geen overeenkomstige herkomst – deze is volstrekt willekeurig. Er kan dus niet geconcludeerd worden dat adjectieven afstammen van de nomina en daarom niet attributief voor kunnen komen.

Een ander punt dat uitsluit dat predicatieve adjectieven onder de woordklasse nomina vallen is dat ze nagenoeg geen gemeenschappelijke kenmerken hebben. Zo komen nomina vaak voor in combinatie met een determinator, hebben ze een meervoud en worden ze geregeerd door een naamval (te zien in (72): het subject en het object zijn beide mannelijk, maar hebben een andere vorm door de naamval) (Haspelmath 2001). Predicatieve adjectieven hebben deze eigenschappen niet.

- 70) Die stoel
- 71) Stoel-en
- 72) Hij slaat hem.

- 73) *De tiptop
- 74) *Tiptop-pen

De enige overeenkomstige eigenschap tussen nomina en adjectieven is dat sommige adjectieven ook de suffix *-jes* kunnen dragen. Dit geldt alleen voor een zeer selecte groep adjectieven en niet voor predicatieve adjectieven.

Net als de woordklasse van de bijwoorden is de woordklasse van de nomina dus geen goede alternatieve woordklasse waaronder predicatieve adjectieven kunnen behoren. Er zijn nagenoeg geen overeenkomstige kenmerken en ook de hypothese dat deze adjectieven afstammen van nomina is verworpen.

Predicatieve adjectieven behoren dus tot de adjectieven en de vraag waarom deze niet attributief voor kunnen komen is nog steeds onbeantwoord. In het volgende hoofdstuk worden de verklaringen hiervoor gegeven.

4. Verklaringen

Na vaststelling dat predicatieve adjectieven tot de woordklasse adjectieven behoren en niet tot een andere woordklasse moet er dus een andere verklaring zijn waarom deze adjectieven niet attributief voor kunnen komen. Er zijn drie mogelijke factoren die hierbij meespelen:

1. Predicatieve adjectieven laten geen inflectie toe.
2. Predicatieve adjectieven kennen een temporele en geen karakteristieke eigenschap – die vereist is op attributieve positie – toe aan een NP.
3. Predicatieve adjectieven moeten de overstap naar de attributieve nog maken.

Daarnaast zijn er bepaalde subgroepen – predicatieve adjectieven van de vorm *A + -jes* en adjectieven met een vast werkwoord of complement – die door hun karakteristieke kenmerken niet op attributieve positie voor kunnen komen.

Deze factoren worden in dit hoofdstuk uiteengezet. Met één factor is het fenomeen niet te verklaren. Het is combinatie hiervan die er voor zorgt dat predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen. Deze factoren vormen dus de verklaring van dit fenomeen.

4.1. Geen inflectie

Een belangrijk verschil tussen de predicatieve en attributieve positie is dat er op de attributieve positie inflectie vereist is en op de predicatieve positie niet. Deze inflectie varieert van een leeg suffix $-\emptyset$ tot een $-e$ achter het adjectief. Ook op de partitieve genitieve positie is inflectie vereist, namelijk het suffix $-s$. Op predicatieve positie wordt er helemaal geen suffix gebonden aan het adjectief en dus ook geen leeg suffix.

- 75) Het mooi-e huis
75') Een mooi- \emptyset huis
75'') Het huis is mooi.

Uit sectie 2.3 is gebleken dat predicatieve adjectieven geen inflectie kunnen dragen. Zo kan van deze adjectieven geen comparatief of superlatief gevormd worden, hoewel dit semantisch gezien wel zou moeten kunnen – sommige predicatieve adjectieven zijn immers scalair of gradueel.

76) kits – *kitser – *kitst

Één verklaring waarom predicatieve adjectieven niet attributief voorkomen is dus omdat op attributieve positie inflectie vereist is. Deze kan alleen niet gebonden worden aan een predicatief adjectief waardoor deze daar niet voor kan komen. Dit verklaart ook waarom de predicatieve adjectieven niet voor kunnen komen in een partitieve genitieve constructie – *iets A-s*, waarbij de A staat voor een adjectief. In deze constructie is namelijk ook inflectie vereist, namelijk het suffix –s.

Hoewel deze verklaring het meest overkoepelend is – hij geldt voor de totale set predicatieve adjectieven –, zitten er wel haken en ogen aan deze theorie. Zo zijn er onder taalgebruikers veel twijfels of een predicatief adjectief geen comparatieve of superlatieve vorm heeft en daarmee wordt er ook getwijfeld of predicatieve adjectieven echt geen inflectie kunnen binden. Daarbij kan er ook geen verklaring gegeven worden waarom deze woorden geen inflectie kunnen binden. Morfologisch en fonologisch gezien zou het wel moeten kunnen – ook met inflectie blijven de woorden uitspreekbaar. Hier zou verder onderzoek naar gedaan moeten worden.

4.2. Temporeel versus karakteriserend

Er is ook een semantische verklaring waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen. Deze is voorgesteld door Bolinger (1967). Bolinger stelt dat op de attributieve positie alleen adjectieven voor kunnen komen die karakteriserend zijn en op predicatieve positie alleen adjectieven die een tijdelijke eigenschap toekennen aan een nomen.

77) De deur is groen. => de groene deur

78) De man ziet groen ≠> ?de groene man

Zo is in (77) *groen* karakteriserend voor *de deur*. Omdat dit een blijvende eigenschap van de deur is, kan *groen* ook op attributieve positie gebruikt worden – de eigenschap is genormaliseerd. De man in (78) is maar tijdelijk groen, bijvoorbeeld van misselijkheid. Omdat *groen* nu een temporele eigenschap uitdrukt, is het gek om deze te plaatsen op attributieve positie. Om te verklaren waarom

predicatieve adjectieven dus niet attributief voor kunnen komen, zouden alle predicatieve adjectieven een tijdelijke eigenschap moet toekennen aan de NP.

Er zijn predicatieve adjectieven te noemen die dit doen, bijvoorbeeld *teut*, *kachel* of *lazerus*. Deze adjectieven duiden een staat aan waarin een persoon zich tijdelijk bevindt. Andere voorbeelden van predicatieve adjectieven die een tijdelijke staat of eigenschap aanduiden staan cursief gedrukt in (79)-(82).

79) De jongen was *bekaf* na het hardlopen.

80) De bokser was *knock-out* geslagen.

81) Het boek was *kwijt*.

82) De leerling was *present*.

Toch zijn er ook adjectieven die wel temporeel zijn en zowel predicatief als attributief voor kunnen komen, bijvoorbeeld *naakt*. Ook in (83'), waar *naakt* attributief voorkomt, is duidelijk dat het tijdelijk is dat de vrouw naakt is.

83) De vrouw is *naakt*.

83') De *naakte* vrouw

De vraag rijst dus hoe temporeel een adjectief moet zijn voor deze niet meer attributief voor kan komen. Een echte maatstaf bestaat hier niet voor. Bolingers verklaring hiervoor is dat temporele adjectieven alleen attributief voor kunnen komen als het adjectief weinig bijzondere of extra eigenschappen heeft. Dit verklaart bijvoorbeeld waarom *present* in (82') niet op attributieve positie kan komen, maar zijn antoniem *absent* wel – zie (84).

82') *De presente leerling

84) De leerling was *absent*.

84') De *absente* leerling

Absent en *present* zijn beide temporele adjectieven, maar in tegenstelling tot *absent* heeft *present* meerdere betekenissen naast de betekenis *aanwezig zijn*, namelijk *tegenwoordig* en *helder van geest zijn*. Deze betekenis is een extra eigenschap van *present* waardoor deze niet meer voor kan komen op attributieve positie.

Dit principe is niet alleen zichtbaar bij antoniemen, maar ook zichtbaar bij synoniemen, zie (85).

85) De man was afgezonderd/alleen.

85') De afgezonderde/ *allene man

Afgezonderd en *alleen* zijn synoniem van elkaar en hebben beiden een temporele eigenschap. *Alleen* heeft de extra eigenschap dat deze ook als bijwoord kan fungeren. *Afgezonderd* echter is alleen een adjectief en heeft ook geen andere betekenissen naast *op zichzelf staand*. Doordat *alleen* een extra eigenschap heeft en *afgezonderd* niet, kan *alleen* dus niet attributief voorkomen en *afgezonderd* wel.

Eenzelfde soort beredenering kan gemaakt worden bij (86) en (87). *Teut* en *stuk* kunnen ook als zelfstandig naamwoord voorkomen. Deze extra eigenschap zorgt er voor dat deze adjectieven niet attributief voor kunnen komen. *Dronken* en *kapot* komen alleen als adjectief voor en kunnen wel attributief voorkomen.

86) De jongen was dronken/zat/teut/.

86') De dronken/zatte/*teute jongen

87) De computer was kapot/stuk.

87') De kapotte/*stukke computer

Wat opmerkelijk is in (86) is dat *zat* meerdere betekenissen heeft, maar wel attributief voor kan komen als deze de betekenis *dronken* heeft. Volgens deze theorie zou *zat* dus ook met de betekenis *dronken* alleen predicatief voor kunnen komen, net als wanneer het de betekenis *er genoeg van hebben* heeft. Wat ook opmerkelijk is, is dat *kapot* in (87) naast de betekenis *stuk* ook andere betekenissen heeft. Bij *present* was dit een probleem om attributief voor te komen, maar *kapot* kan wel attributief voorkomen.

Ook aan deze theorie zitten dus haken en ogen. De vraag wanneer een adjectief te veel extra eigenschappen heeft om nog attributief voor te kunnen komen, blijft nog onbeantwoord. Daarbij zijn er ook adjectieven die niet temporeel zijn, maar wel alleen predicatief voor kunnen komen (zie (88) en (89)). Het is dus geen waterdichte verklaring waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen.

- 88a) De jongen is altijd erg *ad rem*.
- 88b) *De *ad remme* jongen
- 89a) Dat programma wordt altijd *live* uitgezonden.
- 89b) *Dat live programma

4.3. Overstap naar attributieve positie

Een mogelijke hypothese is dat adjectieven in het verleden standaard predicatief gebruikt werden en langzaam naar de attributieve positie zijn verhuisd. De verklaring als deze hypothese klopt is dan dat predicatieve adjectieven deze overstap nooit gemaakt hebben. Deze hypothese wordt gesteund door het adjectief *zat*. In de online versie van het etymologisch woordenboek staat dat *zat* in het Oud- en Middelnederlands alleen predicatief gebruikt werd. Later – in het Nieuwnederlands – kon dit adjectief ook gebruikt worden op de attributieve positie – zij het alleen als het de betekenis heeft van *dronken zijn*. Dit is echter het enige adjectief uit de lijst die ook voorkwam in het etymologisch woordenboek waarvan gezegd werd dat deze begon op predicatieve positie. Of dit geldt voor alle adjectieven is dus niet te zeggen en moet nader onderzocht worden.

Als deze hypothese waar blijkt te zijn, wordt met deze verklaring meteen het probleem van de synoniemen uit de vorige paragraaf opgelost. Er kan dan gesteld worden dat het ene synoniem de overstap wel gemaakt heeft en de ander niet. Deze overstap is dan niet afhankelijk van de semantiek. De vraag rest dan nog wat wel de drijfveer is van een adjectief om naar de attributieve positie te verhuizen. Een mogelijke drijfveer zou de frequentie van het gebruik van de woorden kunnen zijn. Hoe frequenter een woord gebruikt wordt, hoe gemakkelijker deze op de attributieve positie geplaatst kan worden. Dit wordt aannemelijk als gekeken wordt naar de synoniemen *dronken* en *teut*. *Teut* is een predicatief adjectief en wordt vermoedelijk minder frequent gebruikt dan *dronken*, dat ook attributief gebruikt kan worden. Een wetenschappelijk bewijs hiervoor heb ik niet gevonden. Dit komt doordat ik geen toegang had tot grote corpora en betrouwbare frequentiewoordenboeken.

4.4. Verklaringen per subset

Zoals eerder gezegd zijn er verschillende subsets te onderscheiden uit de set predicatieve adjectieven. Sommige van deze subsets hebben een eigen verklaring waarom ze niet attributief voor kunnen komen. De subsets waar nu over gesproken wordt zijn de predicatieve adjectieven die gevormd worden door een adjectief met het suffix *-jes* en de adjectieven die alleen voor kunnen komen met een vast complement of een vast werkwoord.

4.4.1. A+-jes constructie

De verklaring waarom de adjectieven van de vorm A+ -jes niet voor kan komen op de attributieve positie steunt de verklaring dat predicatieve adjectieven geen inflectie kunnen dragen. Deze adjectieven hebben namelijk al een inflectie waardoor ze de inflectie die vereist is op de attributieve positie niet meer kunnen dragen. Ook de inflectie vereist in de partitieve genatieve constructie kan niet worden toegevoegd aan deze adjectieven – zelfs al is dit suffix leeg.

90a) Het meisje was netjes

90b) *Het netjes-se meisje

90c) *Een netjes-∅ meisje

90d) *Iets netjes-∅

Als het adjectief zonder het suffix *-jes* in deze constructies gebruikt wordt, zijn alle zinnen wel grammaticaal.

91a') Het meisje was net

91b') Het net-te meisje

91c') Een net-∅ meisje

91d') Iets net-s

Het hangt er wel van af wat voor een soort inflectie vooraf aan het adjectief geplakt zit of deze nog de inflectie van de attributieve of partitieve genatieve positie aan kan nemen. In het geval van de adjectieven gevormd uit een adjectief met een inflectie die normaal bij nomina gebruikt wordt, kan deze geen andere inflectie meer aannemen. Een werkwoord daarentegen kan bovenop zijn eigen inflectie ook de inflectie van de attributieve en partitieve genatieve positie aannemen.

92a) Het dak is ge-maak-t.

92b) Het gemaakt-e dak

92c) Een gemaakt-∅ dak

92d) Iets gemaakt-s

Deze verklaring is ook toepasbaar bij het predicatieve adjectief *anders*. Dit adjectief stamt af van *ander* – een adjectief dat alleen attributief gebruikt kan worden. Door het suffix *-s* die dit adjectief

krijgt als deze op de predicatieve positie staat, kan deze geen inflectie van de attributieve positie meer krijgen.

- 93a) Het boek is anders.
- 93b) *Het anders-e boek.
- 93c) *Een anders- \emptyset boek
- 93d) *Iets anders- \emptyset ⁴

4.4.2. *Adjectieven met een vast complement*

Sommige predicatieve adjectieven komen voor in combinatie met een vast complement – een NP of een PP (zie appendix A) of een vast werkwoord. De reden dat deze adjectieven niet op zichzelf attributief voor kunnen komen, is omdat ze deel uit maken van een constituent. Ze kunnen wel attributief voorkomen als het hele constituent naar de attributieve positie wordt verhuisd. Zo wordt in (94b) de VP uit elkaar gehaald, waardoor de constructie ongrammaticaal geworden is.

- 94a) De jongen is [overstuur geraakt_{VP}].
- 94b) *De oversture jongen
- 94c) De overstuur geraakte jongen

- 95a) ... dat Jan Marie het boek [afhandig maakte_{VP}].
- 95b) *Het afhandige boek
- 95c) Het afhandig gemaakte boek

(94) en (95) zijn voorbeelden van predicatieve adjectieven met een vast werkwoord.

- 94') overstuur raken
- 95') afhandig maken

De AP die bestaat uit het predicatieve adjectief is in deze gevallen een complement van het werkwoord. Deze complementen samen vormen de VP. Om naar de attributieve positie te verhuizen moet de hele VP verhuizen – het werkwoord moet dus mee verhuizen.

⁴ Deze variant is ongrammaticaal, omdat er nog een leeg suffix achter komt. Hij zou wel grammaticaal zijn als het adjectief *ander* in deze positie geplaatst zou worden: *iets ander-s*.

Wat in deze gevallen niet duidelijk te zien is, maar wel geldt, is de Head Final Filter. Deze stelt dat op de attributieve positie het hoofd van de AP zo dicht mogelijk bij het zelfstandig naamwoord moet staan.⁵ In (94c) en (95c) is de hele VP naar de AP op attributieve positie verhuisd. Het hoofd van deze constituent is het hoofd van de VP: het werkwoord *raken* respectievelijk *maken*. Deze werkwoorden moeten dus op attributieve positie het dichtst bij het nomen staan. Dit is het geval in (94c) en (95c). In (96) en (97) is duidelijker te zien welke restricties de Head Final Filter toekent aan de attributieve positie.

96a) De jongen is vatbaar voor kou.

96b) De jongen is voor kou vatbaar.

96c) *De vatbaar voor koue jongen

96d) De voor kou vatbare jongen

97a) De man is stapel op zijn vrouw.

97b) *De man is op zijn vrouw stapel.

97c) *De stapel op zijn vrouwe man

97d) *De op zijn vrouw stapele man

(96) en (97) zijn voorbeelden met predicatieve adjectieven die een vaste PP hebben waarbij ze voorkomen. Het adjectief en de PP samen vormen een AP. Het hoofd van deze constituent is dus altijd het adjectief. In (96) kunnen de PP en het adjectief verwisselen – iets wat in (97) niet mogelijk is. Als het constituent verplaatst wordt naar de attributieve positie, moet het hoofd van de AP – het adjectief – zo dicht mogelijk bij het zelfstandig naamwoord staan. In (96) is dit mogelijk, omdat de PP en het adjectief kunnen verwisselen. In (97) is dit niet mogelijk. Daarom kan de constituent *vatbaar voor kou* wel attributief voorkomen en het constituent *stapel op zijn vrouw* niet.

98a) Het meisje is de jongen zat.

98b) *Het meisje is zat de jongen.

98c) *Het de jongen zatte meisje

98d) *Het zat de jongene meisje

Hetzelfde principe kan toegepast worden op adjectieven met een vast NP-complement. Dit is te zien in (98). De NP en het adjectief vormen samen een constituent en kunnen niet verwisselen van plek.

⁵ Uit Coppock (2010), verwijst hiervoor naar Williams (1982)

Ondanks dat *zat* in (98a) al links staat en er dus in principe niet binnen de constituent gewisseld hoeft te worden, kan de AP niet op attributieve positie staan. Als er ook een vast werkwoord bijgevoegd wordt, wordt het hoofd op de attributieve positie een werkwoord en is het twijfelachtig of de zin grammaticaal is of niet – zie (99).

- 99a) ... dat het meisje de jongen zat was.
- 99b) *... dat het meisje zat de jongen was.
- 99c) ?Het de jongen zat zijnde meisje
- 99d) *Het zat de jongen zijnde meisje

Er bestaat dus een groep predicatieve adjectieven die niet attributief voor kunnen komen, omdat ze voorkomen met een vast complement of een vast werkwoord. Voor een verplaatsing naar de attributieve positie moeten zowel het adjectief als het vaste complement of werkwoord mee verplaatsen. Dit is niet altijd mogelijk. De beperking die aan deze verplaatsing opgelegd wordt, is de Head Final Filter: op attributieve positie moet het hoofd van de AP zo dicht mogelijk bij het zelfstandig naamwoord staan. Bij de combinatie van een adjectief met een vaste PP of NP is hierbij vereist dat het adjectief en de frase kunnen verwisselen. Als aan deze combinatie het werkwoord *zijn* wordt toegevoegd is het twijfelachtig of de constituent attributief voor kan komen.

Conclusie

Predicatieve adjectieven zijn adjectieven die niet op de attributieve positie voor kunnen komen. Ondanks dat ze niet voldoen aan alle typerende kenmerken voor adjectieven vallen ze toch onder de categorie adjectieven. Dit komt niet alleen door restrictie van predicatieve adjectieven dat ze niet attributief kunnen voorkomen, maar ook aan de restricties van eigenschappen van normale adjectieven (bijvoorbeeld dat de meeste semantische subcategorieën vereisen dat het adjectief op attributieve positie voor moet komen).

Het antwoord op de vraag waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen, bestaat uit meerdere verklaringen waarbij de één zwaarder weegt dan de ander. Ook zijn er verklaringen die alleen gelden voor een select groepje predicatieve adjectieven. Deze spreken de andere verklaringen niet tegen.

De verklaring die het meest overkoepelend is, is de verklaring dat predicatieve adjectieven geen inflectie kunnen binden. Zowel op de attributieve positie als de partitieve genitieve positie is inflectie vereist. Op beide positie kan geen enkel predicatief adjectief voorkomen. Ook hebben predicatieve adjectieven geen comparatief of superlatief – vormen waar ook inflectie voor vereist is. Of de predicatieve adjectieven deze vormen echt niet hebben, wordt echter door veel mensen betwijfeld. Daarbij blijft de vraag bij deze verklaring waarom deze adjectieven geen inflectie kunnen binden. Morfologisch en fonologisch gezien zou dit wel moeten kunnen namelijk.

Een andere overkoepelende verklaring is een semantische, namelijk de verklaring dat predicatieve adjectieven niet karakteriserend genoeg zijn om op attributieve positie voor te komen. Volgens Bolinger (1969) kunnen op attributieve positie alleen karakteriserende adjectieven voorkomen en op de predicatieve positie voornamelijk temporele adjectieven. Deze verklaring is aannemelijk, maar heeft wel zijn haken en ogen. Zo zijn er adjectieven te noemen die temporeel zijn, maar ook attributief voor kunnen komen; er zijn adjectieven te noemen die karakteriserend zijn, maar niet attributief voor kunnen komen en de grens wanneer een adjectief te temporeel is om attributief voor te kunnen komen blijft onduidelijk.

Een derde verklaring die een deel van het hierboven gestelde probleem kan beantwoorden is de verklaring dat alle adjectieven eerst begonnen op predicatieve positie en langzaam zijn verplaatst

naar attributieve positie. Een wetenschappelijk bewijs dat alle adjectieven op predicatieve positie is begonnen, is alleen nog niet voor gevonden. Daarbij blijft dan nog de vraag waarom sommige adjectieven wel de overstap naar de attributieve positie gemaakt hebben en anderen niet. Dit zou met de frequentie te maken kunnen hebben, maar zou ook nog verder onderzocht moeten worden.

Naast deze drie verklaringen zijn er nog twee aparte verklaringen die verklaren waarom bepaalde subgroepen predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen. Zo kunnen adjectieven die gevormd worden door achter een 'normaal' adjectief het suffix *-jes* te plakken niet attributief voorkomen, omdat deze al een inflectie hebben. Belangrijk hierbij is dat het hier gaat om een ander soort inflectie dan de inflectie bij vervoegingen van werkwoorden. Werkwoorden kunnen na hun eigen inflectie namelijk nog wel de inflectie vereist op attributieve positie aannemen.

Daarnaast hebben de subgroepen bestaande uit adjectieven die voorkomen met een vast NP- of PP-complement of met een vast werkwoord ook een eigen verklaring. Deze adjectieven kunnen niet attributief voorkomen, omdat ze een complement zijn van een constituent. Alleen het gehele constituent kan attributief voorkomen. Er zit hier wel nog een beperking aan, namelijk de Head Final Filter. Deze stelt dat een constituent alleen attributief voor kan komen als het hoofd van het complement zo dicht mogelijk bij het zelfstandig naamwoord staat. Bij de adjectieven met een vast werkwoord is dit vaak het geval. Bij de adjectieven in combinatie met een NP of een PP hangt er vanaf of het adjectief en het constituent kunnen wisselen van positie zonder ongrammaticaal te worden. Als dit mogelijk is, kan het constituent op de attributieve positie voorkomen. Als dit niet mogelijk is, is er nog de optie door het werkwoord *zijn* bij het constituent te plakken. Of dit de constructie grammaticaal houdt, is wel twijfelachtig.

Al met al kan er dus een aantal verklaringen gegeven worden waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen. Aan alle zinnen haken en ogen waardoor er niet één verklaring te noemen is die dit fenomeen verklaart. Een combinatie van deze verklaringen verklaart wel waarom predicatieve adjectieven niet attributief kunnen voorkomen. De verklaring dat de predicatieve adjectieven geen inflectie kunnen binden is de meest aannemelijke verklaring, al blijft de vraag waarom deze woorden geen inflectie kunnen binden een groot probleem.

Discussie

Na dit onderzoek zijn er nog heel wat vragen onbeantwoord gebleven waar nog nader onderzoek naar gedaan kan worden.

Zo kan er onderzoek gedaan worden naar de vraag of alle adjectieven van de predicatieve positie afkomen. De uitkomst van dit onderzoek kan de verklaring dat sommige predicatieve adjectieven de overstap naar attributief niet gemaakt hebben, ondersteunen. Een op zichzelf staande verklaring zal uit dit onderzoek alleen niet voortvloeien. De vraag blijft namelijk nog waarom predicatieve adjectieven de overstap niet gemaakt hebben. Deze kan mogelijk opgelost worden door de rol van frequentie.

Ook naar deze rol frequentie kan meer onderzoek gedaan worden. Dit heb ik niet onderzocht, omdat hier veel meer werk in zou gaan zitten dan vereist voor deze scriptie. Daarbij had ik geen toegang tot grote databases en betrouwbare frequentiewoordenboeken om dit te onderzoeken. Mogelijk brengt dit onderzoek wel verrassende uitkomsten en misschien zelfs een op zichzelf staande verklaring waarom predicatieve adjectieven niet attributief voor kunnen komen.

Verder is de belangrijke vraag waarom predicatieve adjectieven geen inflectie kunnen binden in dit onderzoek nog onbeantwoord gebleven. De conclusie, getrokken op basis van eigen waarnemingen, dat deze adjectieven geen inflectie kunnen binden, is de basis van een belangrijke verklaring voor dit fenomeen. Het is dus van belang een antwoord op deze vraag te vinden om de verklaring te versterken of juist te ontkrachten.

Bronvermelding

Bolinger, D. (1967) 'Adjectives in English: attribution and predication'. *Lingua* 18; 1-34

Broekhuis, H. (1999) *Adjectives and adjective phrases: Modern grammar of Dutch*. University of Tilburg

Coppock, E. (2001) 'The logical and empirical foundations of Baker's paradox'. 178-192

Haser, V and Kortmann, B (2006) 'Adverbs'. *Elsevier*; 66-9

Haspelmath, M. (2001) 'Word classes and parts of speech'. *Elsevier science*; 16538-45

Williams, E. (1982) 'Another argument that passive is transformational'. *Linguistic Inquiry* 13; 160–163.

Verder heb ik gebruikt gemaakt van online versies van Van Dale (via de Universiteit van Utrecht) en het etymologisch woordenboek van de Nederlandse taal (www.etymologie.nl). Ook heb ik gebruikt gemaakt van een papieren versie van een Koenen woordenboek Nederlands (1^e druk).

Appendix A

Broekhuis (1999) is het uitgangspunt van deze lijst. Deze is verder aangevuld met zelf gevonden woorden. Op deze pagina staan de predicatieve adjectieven met een vast complement of werkwoord en de adjectieven gevormd met het suffix -jes en op de volgende pagina staan de adjectieven die op zichzelf voor kunnen komen, dus zonder ander vast complement.

Adjectief met vaste NP	Adjectief met vaste PP	Adjectief met vast werkwoord	Adjectief + -jes
zat	stapel (op)	waard (zijn)	slapjes
beu	bestand (tegen)	overstuur (raken zijn)	stilletjes
(het spoor) bijster	wars (van)	paf (staan)	zachtjes
kwijt	bereid (om tot)	prat (gaan)	netjes
	opgewassen (tegen)	versteld (staan)	magertjes
	vatbaar (voor)	braak (liggen)	witjes
	gek (op)	handgemeen (raken)	kleintjes
	stapelgek (op)	afhandig (maken)	
		schrap (zetten)	
		gewaar (worden)	
		jammer (vinden zijn)	
		gestand (doen)	

'Geïsoleerde' adjectieven
teut
kachel
lazerus
mat
pet
blut
klaar
bekaf
zoek
gereed
anders
alleen
knock-out
naatje
platzak
sec
total loss
knudde
tureluurs
abuis
stoned
live
present
bankroet
kits
stuk
down
lens
kierewiet
betueterd
tiptop
doodop
op
wakker
loens
rond
high
binnenstebuiten
ad rem
ad hoc
onwel
weg
pleite
geleden
fini
menens